

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Laura Tukk

5-6-AASTASTE LASTE JUTUSTAMISOSKUSE ARENGU TOETAMINE
JUTUPLIIATSI ABIL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: õppekavateooria nooremlektor Maria Jürimäe (MA)

Tartu 2021

Resümee

5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arengu toetamine jutupliiatsi abil

Laste jutustamisoskuse arengu toetamine on olulise tähtsusega. Jutustamisoskust seostatakse hea kirjaoskuse ja akadeemilise edukusega. Varasematest uuringutest on leitud, et mitmete riikide, sealhulgas ka Eesti laste jutustamisoskuses esineb puudujääke. Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada, kas jutupliiatsi kasutamine õppetöös ja vabamängu ajal toetab 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arengut. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi ning kvantitatiivseid andmetöötlusprogramme kombineeritult ning andmete kogumiseks kasutati struktureerimata intervjuud. Uuring viidi läbi 2020. aasta septembri- ja oktoobrikuus, esimese ja teise jutustuse vahel viidi lastega läbi tegevusi jutupliiatsiga ning lisaks said nad kasutada seda ka vabamängu ajal. Uuringus osales 12 last, 7 tüdrukut ning 5 poissi. Tulemustest selgus, et esimese ja teise jutustuse erinevus on statistiliselt väike, ent jutustustes oli kvalitatiivseid erinevusi.

Märksõnad: jutustamisoskus, jutustamisoskuse toetamine, jutupliiats

Abstract

Supporting the development of storytelling skills for 5-6-year-old children using a digital pen

Supporting the development of children's storytelling skills is essential. Narrative skills are associated with good literacy and academic success. Previous research has found that there are shortcomings in the storytelling skills of children in several countries, including Estonia. Consequently, the aim of the bachelor's thesis is to find out whether the use of digital pen in teaching and free play supports the development of storytelling skills of 5-6 year old children. To achieve this goal, a combination of qualitative content analysis and quantitative data processing programs were used, and unstructured interviews were used to collect data. The survey was conducted in September and October 2020. Between the first and second stories, children were given activities with a digital pen and they could also use it during free play. The study involved 12 children, 7 girls and 5 boys. The results showed that the difference between the first and second stories is statistically small, but there were qualitative differences.

Key words: storytelling skills, supporting storytelling skills, digital pen

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sissejuhatus	4
2. Teoreetiline ülevaade	4
2.1 Jutustamisoskuse hindamine ja areng koolieelses eas	4
2.2 Jutustamisoskuse eeldused	6
2.3 Jutustamisoskuse toetamine koolieelses eas	7
2.4. Digivahend jutupliatsi	8
2.5 Varasemad uuringud Eestis ja välismaal	8
3. Metoodika	10
3.1 Valim	10
3.2 Andmete kogumine	11
4. Tulemused	12
4.1 Milline on 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse tase enne jutupliatsi kasutamist?	12
4.2 Mil määral muutub 5-6-aastaste laste jutustamisoskus pärast jutupliatsi kasutamist? ..	16
5. Arutelu	20
5.1 Uurimistöö piirangud, praktiline väärtus ja edasised uurimisvõimalused	22
Tänu sõnad	22
Autorsuse kinnitus	22
Kasutatud kirjandus	23
LISA 1. Kiri lastevanematele	
LISA 2. Väljavõte kodeerimisest QC Amap keskkonnas	

Sissejuhatus

Jutustamisoskus on mitmemõõtmeline keeleline oskus, mis võimaldab ennast teistele arusaadavaks teha, see põhineb informatsiooni või sisu mõistmisel ja selle suulise kõne abil edastamisel (Karlep, 2003; Leskari, 2018; Mäkinen, Loukusa, Nieminen, Leinonen, & Kunnari, 2013). Laste jutustamisoskus hakkab arenema siis, kui neil on selleks piisav sõnavara ja praktilised keeleteadmised (Hallap & Padrik, 2008; Karlep, 2003). Seega on sõnavara arendamine oluline eeldus jutustamisoskuse arenemiseks. Jutustus on suuline või kirjalik tegelaste, olukordade ja sündmuste kirjeldus (Rahiem, Abdullah, & Krauss, 2016) ning seda kasutatakse jutustamisoskuse hindamiseks (Pinto, Tarchi, & Gamannossi, 2018).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on välja toodud, et 6-7aastane laps jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel. Puidet (2008) on oma uuringus välja toonud, et kuigi eesti laste keeleline ettevalmistus (häälikute kuulmine, lugemisoskus) on hea, võib siiski täheldada puudujääke jutustamisoskuses. Need tulemused on muret tekitavad, sest mitmetes uuringutes on leitud, et jutustamisoskus on eeldus kirjaoskusele (Maureen, van der Meij, & de Jong, 2018; Vandewalle, Boets, Boons, Ghesquièreb, & Zinkae, 2012) ning edukale kooliteele (Carmiol *et al.*, 2019; Pinto *et al.*, 2018; Puidet, 2008). Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu laste jutustamisoskuse tasemele ning vajadusel seda arendada ja toetada. Sellest tulenevalt on lõputöö eesmärgiks välja selgitada, kas jutupliatsi kasutamine õppetöös ja vabamängu ajal toetab 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arengut.

Järgnevalt antakse ülevaade jutustamisoskuse hindamise ja arengu kohta koolieelses eas. Tuuakse välja jutustamisoskuse eeldused ja selle toetamine. Lisaks antakse ülevaade varasematest uuringudest seoses jutustamisoskuse uurimisega.

2. Teoreetiline ülevaade

2.1 Jutustamisoskuse hindamine ja areng koolieelses eas

Järgnev peatükk annab ülevaate jutustamisoskuse olemusest ning sellest, kuidas seda hinnatakse. Lisaks on toodud välja, kuidas jutustamisoskus areneb vanuseliselt.

Jutustamisoskus on mitmemõõtmeline oskus, mis võimaldab ennast teistele arusaadavaks teha (Mäkinen *et al.*, 2013). Puidet (2008) ja Pinto jt (2018) on oma uuringutes välja toonud, et jutustamisoskus tagab lastel koolis akadeemilise edukuse ning Maureen jt (2018) ja Vandewalle jt (2012) on leidnud, et jutustamisoskus on eelduseks nii lugemis- kui ka kirjutamisoskusele.

Laste jutustamisoskus hakkab arenema siis, kui neil on vanusele vastav sõnavara olemas (Carmioli, Matthews, & Rodriguez-Villagra, 2017; Hallap & Padrik, 2008; Tsimpli, Peristeri, & Andreou, 2016). Jutustamisoskus võib ilmnedagi juba 2-3-aastastel lastel. Algselt jutustab laps sellest, mida ta hetkel teeb ning hiljem hakkab ta jutustama sellest, mis on juba toimunud. Nelja-aastase lapse jutustuses on tavaliselt 3-4 lauset, mis on ühendatud sidesõnadega *ja, ja siis*. Nelja-aastase jutustused on enamasti ilma ülesehituseta või väga lihtsad, esineb suurel määral lausete ja sõnade katkestusi ning kordusi (Hallap & Padrik, 2008; Marjanovic-Umek *et al.*, 2002). Viie-aastane suudab iseseisvalt luua tavaliselt 3-5 lauselisi jutustusi, kuid on lapsi, kes jutustavad ka palju pikemalt, täiskasvanu abiga jutustavad selles eas lapsed näiteks pildiseeria või varasemalt kuulnud teksti järgi (Hallap & Padrik, 2008). Kuue-aastaste jutustused nii sõnavaralt kui grammatikalt rikkamad ja pikemad ning on enamasti üles ehitatud sündmuste ajalises järjekorras (Marjanovic-Umek *et al.*, 2002), jutustustes esineb rohkem liitlauseid ning lausungid on paremini omavahel seotud. Selles vanuses lapsed loovad ka enda jutustusi (Hallap & Padrik, 2008). Seitsme-aastane laps suudab jutustada juba iseseisvalt pildi järgi ning oskab välja tuua nii loo põhisisu kui ka detailid. Jutustuses kasutab laps erinevaid liht- ja liitlauseid (Hallap & Padrik, 2008). Puidet (2008) toob oma artiklis välja, et kuigi lasteaiast kooliminevate laste keeleline ettevalmistus, häälikute kuulmine ning lugemisoskus, on hea esineb jutustamisoskuses puudusi, seega tuleks jutustamisoskuse arengut uurida ja vajadusel spetsiaalselt toetada.

Jutustamisoskuse arengut uuritakse analüüsides laste poolt loodud jutustusi (Pinto *et al.*, 2018). Jutustus on sündmuste, olukordade ja tegelaste kirjeldus (Rahiem *et al.*, 2016), mis koosneb vähemalt kahest või enamast omavahel mõtteliselt seotud lausest (Karlep, 2003). Soodla, Kikas, Pajusalu, Adamka ja Parm (2010) on välja toonud, et jutustusi liigitatakse kahe grupi järgi: vahendamata (laste enda mõeldud jutustused) ja vahendatud (kuuldud loo uuesti jutustamine ehk ümberjutustus) jutustusteks. Jutustuse struktuur koosneb algusest, kus antakse informatsiooni tegelaste ning keskkonna kohta, keskosast, kus jõutakse sisu probleemini ning lõpust, kus leitakse probleemile lahendus (Altman, Fichman, Voloskovich, Armon-Lotem, & Waltersa, 2017; Lindgren, 2018; Marjanovic-Umek, Kanjc, & Fekonja, 2002). Laste jutustuste analüüsimine annab infot laste keeleliste oskuste kohta, näiteks sõnavara ja grammatiliste oskuste kohta (Hallap & Padrik, 2008; Karlep, 2003; Kütt, 2018; Vandewalle *et al.*, 2012).

2.2 Jutustamisoskuse eeldused

Jutustamisoskuse eeldusteks on keelelised, kognitiivsed ja sotsiaalsed oskused. Need oskused aitavad jutustajal struktureerida jutustusi viisil, et need oleksid kuulajatele arusaadavad (Tsimpli *et al.*, 2016). Järgnevalt antakse ülevaade jutustamisoskuse eeldustest, mis põhinevad keelelistel oskustel.

Jutustamisoskuse oluliseks eelduseks on vanusele vastav sõnavara (Karlep, 2003). Sõnavara arendamine varajases eas on oluline, sest laia sõnavara abil saab laps ennast teistele arusaadavaks teha ning ka erinevate valdkondade tekste mõista, mis omakorda tagab eduka akadeemilise arengu (Schwartz, 2014). Lapse sõnavara areng on keeruline ja mitmetahuline protsess, mida saab toetada erinevate võtete abil, mis sõltuvad lapse kognitiivsest ja keelelisest arengust, sõna funktsioonidest kõnes (sh sõnaliik) ja sõna omandamise etapist (Karlep, 2003).

Jutustamisoskuse eelduseks on, et laps oskaks moodustada lihtsamaid lauseid ja mõistaks teksti tähendust. Teksti või lause tähenduse mõistmiseks on erinevaid harjutusi, mida kasutatakse vastavalt laste arengule, näiteks lausete rühmitamine mingi ühise tunnuse alusel (Hallap & Padrik, 2008; Karlep, 2003). Lausete rühmitamise aluseks on lausete sisu, lause üldistatud tähendus, praktiline tähendus ehk mõte ja teema. Lausete rühmitamine on üheks põhiliseks verbaalse suhtlusoskuse ehk dialoogis osalemise kujunemise eelduseks (Karlep, 2003).

Jutustamisoskuse eelduseks on teadmised jutustuste grammatikast (Altman *et al.*, 2017; Breit-Smith, van Kleeck, Prendeville, & Pan, 2016). Jutustuste grammatika koosneb erinevatest osadest: taustinformatsioon (peategelaste tutvustus ja keskkonna kirjeldus), sündmuse teke (kirjeldab probleemi või olukorda, mis paneb peategelase tegutsema), reageering (tegelase emotsioonid, mis on tekkinud probleemi või olukorra tagajärjel), plaan (probleemi või olukorra lahenduse strateegia tegelase poolt), katse (tegelase pingutus lahendada olukord), tagajärg (kirjeldatakse tulemust, kas ja kuidas sai probleemi lahendamisele hakkama) ja lahendus (kirjeldatakse tegelase tundeid ja mõtteid) (Breit-Smith *et al.*, 2016). Jutustuste grammatika õpetamine parandab laste lugemisoskust, sest nad teavad, kuidas lood on üles ehitatud ning seetõttu on ka lihtsam lugeda (Breit-Smith *et al.*, 2017; Wati, Hasan, & Sudirman, 2017).

Eelnevalt välja toodud eeldused on põhilised komponendid, mida hinnatakse jutustamisoskuse arengu puhul. Seega on oluline aktiivselt tegeleda eelduste arendamisega, et laste jutustamisoskuse tase oleks hea.

2.3 Jutustamisoskuse toetamine koolieelses eas

Jutustamisoskuse toetamisel peab õpetaja kõigepealt selgeks tegema lapse arengulise taseme ning seejärel tegema vajadusel oma õpetamise meetodites muudatusi. Õpetaja ülesandeks on anda lastele tagasisidet, et aidata lastel jõuda vanusele vastavale jutustamisoskuse tasemele (Molina, Pushparatnam, Rimm-Kaufman, & Wong, 2018). Järgnevalt antakse ülevaade, kuidas toetada laste jutustamisoskust koolieelses eas.

Kõne areneb koolieelses eas seda enam, mida rohkem laps tegutseb koos täiskasvanutega, näiteks: osaleb igapäevatoimingutes, riietub, koristab, aitab lauda katta, uurib koos täiskasvanuga erinevaid loodus- ja tehisnähtusi, plaanib või võtab kokku tegevusi, kuulab ja räägib lugusid jne. Praktilised tegevused esemetega ja täiskasvanupoolsed kommentaarid sinna juurde, on eeskujuks lapsele ütluste moodustamiseks ning toetab jutustamisoskust (Hallap & Padrik, 2008; Puidet, 2008). Täiskasvanud saavad toetada laste jutustamisoskust kahe strateegia abil. Esimese strateegia puhul kasutab täiskasvanu julgustavaid sõnu, et laps jätkaks jutustusega. Teise strateegia puhul esitab täiskasvanu küsimusi, kui jutustuses esineb ebapiisavat informatsiooni või arusaamatusi, et laps täiendaks jutustust (Carmioli *et al.*, 2017).

Jutustamisoskuse arengut saab toetada ka lastekirjanduse ja -filmide ümberjutustamise abil. Ümberjutustamisele eelneb eeltöö, mis saab alguse sõnavara rikastamisest ja laiendamisest, lauseõpetusest, häälikuseadest, grammatikast ja kuulamisoskusest. Lastekirjanduses oleva teksti esmasel ettelugemisel võib lastel tekkida raskusi tekstist arusaamisega, seega peaks enne lugemise alustamist lastel arvata, millest tuleb raamatus juttu. Teksti ettekandmise viis peab olema läbimõeldud ning huvitav, et lastel ei kaoks huvi kuulatud teksti vastu, mis võib mõjutada ümberjutustamist (Hallap & Padrik, 2008; Puidet, 2008). Lasteraamatutes kasutusel olev kirjakeel rikastab suulist eneseväljendust, samuti tekitab see lastes huvi nii lugemise kui ka kirjutamise vastu (Hallap & Padrik, 2008). Lasteaias, kus ei kasutat alagrupitööd, ei ole õpetajatel võimalik rühmade suuruse tõttu kõikide laste jutustusi kuulata, sellisel juhul on oluline koostöö lastevanematega laste ümberjutuste kuulamisel ja jutustamisoskuse toetamisel (Puidet, 2008).

Jutustamisoskust saab toetada erinevatel viisidel nii lapsevanemad kodus kui ka rühmaõpetajad lasteaias, kuid kõigepealt peab tegema kindlaks, milline on lapse jutustamisoskuse tase. Toetamise tegevused peavad olema lapsest lähtuvad ja läbimõeldud, et lastel ei kaoks huvi.

2.4. Digivahend jutupliats

Tänapäeva kiires arenevas digiühiskonnas oodatakse õpetajatelt digivahendite lõimimist õppetöösse nii koolides kui ka lasteaedades (Tan, Chen, & Lee, 2019). Eesti firma DiLeSy (Digital Learning Systems) on loonud ekraanivaba digivahendi digitaalse jutupliatsi (Koolme, 2016), mis on mõeldud õppe- ja mänguvahendiks (Tan *et al.*, 2019). Jutupliats on kujunduselt sarnane tavalise jämeda pliatsi või markeriga, ent see suudab esitada eelnevalt programmeeritud helifaile, et toetada laste õppimist erinevates valdkondades („Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Mina ja keskkond“) (Koolme, 2016; Lõugas, 2016).

Digitaalse jutupliatsi kasutamine ei ole keeruline, mistõttu saavad lapsed kasutada seda ka ilma täiskasvanu abita (Koolme, 2016; Ok & Rao, 2017). Jutupliatsi käsitsemiseks on sellel erinevad nupud (Koolme, 2016; Ok & Rao, 2017): sisse ja välja lülitamine, helitugevuse reguleerimine, programmi vahetus, viimase kuulatud teksti uuestiesitamine ning paus/edasi kuulamine (Koolme, 2016). Lisaks saab seda ühendada ka kõrvaklappidega, et lastel oleks võimalus kuulata helindatud tekste ja pilte omaette (Koolme, 2016; Ok & Rao, 2017). See annab õpetajale võimaluse anda lapsele iseseisvaid ülesandeid rühmaruumis.

DiLeSy poolt loodud digitaalset jutupliatsit ei saa kasutada iga raamatuga (Koolme, 2016). Pliatsi otsa on ehitatud sensor, mis hakkab tööle siis, kui puutub kokku vastavate maatrikskoodidega ehk väikese mustriga, mis koosneb täppidest ning ei ole inimsilmaga nähtav (Lõugas, 2016). Digitaalsele jutupliatsile on loodud vastavad helindatud raamatud (sari „Näpsud“, sari „Jänku-Juss“), lauamängud („Sõnapusle“) ja mängukaardid („Lotte loodusmäng“) (Koolme, 2016).

2.5 Varasemad uuringud Eestis ja välismaal

Varasemalt on jutustamisoskust uuritud Eestis ja välismaal mitme autori poolt. Marjanovic-Umek jt (2002) uurisid, milline on 4-, 6-, ja 8-aastaste laste jutustamisoskuse areng, uuringus osales 45 last. Tulemustest selgus, et laste jutustused erinesid nii sisu kui ka ülesehituse poolest vanuseliselt. Uuringust selgus, et 4-aastaste laste jutustustes esines suurel määral kordusi ning katkestusi. 6-aastaste laste jutustused olid paremini üles ehitatud ajalises järjekorras kui 4-aastaste laste jutustused. 8-aastased lapsed tõid võrreldes nooremate lastega jutustustes rohkem esile tegelaste mõtteid ja tundeid.

Fekonja-Peklaj, Marjanovič-Umek, & Kranjc (2010) uurisid, kuidas mõjutab lasteaia käimine jutustamisoskust. Uuringust selgus, et lasteaial on positiivne mõju jutustamisoskuse arengule, sest lasteaia loetakse jutte ette, arutatakse nende üle, julgustatakse lapsi raamatuid vaatama ja „lugema“.

Teiter (2010) uuris 5-6-aastaste laste vahendatud ja vahendamata jutustuste mikrostrukuuri eakohase kõnearenguga ning alakõne diagnoosiga lastel. Eakohase kõnearenguga laste vahendatud jutustustes oli keskmiselt 8,55 lauset ning vahendamata jutustuses oli keskmiseks 5,9 lauset. Uuringust tuli välja, et lapsed kasutavad lausetes peamiste sidesõnadena *ja, ning*, veel kasutati sidesõnadena *sellepärast et, sest et, kuni* ning küsivaid sidesõnu. 5-aastased lapsed kasutasid peamiselt „ja“ ning 6-aastased „ja siis“. Uuringust selgus, et jutustuste mikrostrukuuri hindamisel on võimalik vahet teha eakohase kõnearenguga ja alakõnega lastel.

Sild (2013) uuris 5-aastaste laste vahendatud tekstiloomet ehk varem kuulnud teksti ümberjutustust. Uuringust selgus, et laste jutustuses olid olemas olulisemad sisukomponendid (sissejuhatus, algatav sündmus, tagajärg ja reaktsioonid). Lisaks leidis Sild (2013), et laste sõnade arv oli keskmiselt 38,83 sõna ning lauseid oli jutustuses keskmiselt 5,71. Uuringus toodi veel välja, et lapsed kasutavad tegelaste nimede asemel rohkem asesõnu (*ta, nad*) või üldistavaid sõnu (*lapsed*). Lapsed tõid oma jutustustes vähe esile tegelaste emotsioone, sarnaste tulemusteni jõudis ka Kütt (2018).

Vreimann (2016) uuris, kuidas mõjutab muinasjuttude lugemine igapäevaselt 4 nädala vältel 5-6-aastaste laste jutustamisoskust. Uuringust selgus, et järjepidev muinasjuttude lugemine ja nende üle arutamine annab positiivset mõju laste jutustamisoskusele. Uuringust selgus, et 5-6-aastaste laste lausete pikkus jutustuses ei muutunud 4 nädala jooksul, esimese jutustuse lausete keskmine sõnade arv oli 5,45 sõna ning teise jutustamise keskmine sõnade arv oli 5,93. Nii Vreimann (2016) kui ka Sild (2013) jõudsid oma uurimuses samale järeldusele, et laste jutustuses esinesid kõik jutustuse sisukomponendid.

Kütt (2018) uuris MAIN-testi kasutamist 4-8-aastaste eesti laste jutustamisoskuse hindamiseks. Uuringus toodi välja, et lapsed alustasid jutustusi pigem pildi kirjeldamisega, kui tegelaste tegevuse kirjeldamisega. Uurimusest selgus, et laste jaoks on lihtsam jutustada pildi järgi, kui luua ise jutustus. Lisaks leiti, et laste jaoks oli tegelaste tundeid ja emotsioone raske kirjeldada ning jutustust ei alustatud aja või koha nimetamisega. Uurimusest tuli välja seos jutustamisoskuse ning sõnavara vahel – rikkama sõnavaraga lastel olid paremad jutustused.

Ratnasari (2020) uuris pildiraamatu mõju 4-5-aastaste laste jutustamisoskusele. Eksperimentaalrühmale anti õppetöösse pildiraamat ning kontrollrühm jätkas traditsiooniliselt. Uuringust selgus, et pildiraamatu mõju 4-5-aastaste laste jutustamisoskusele oli positiivne.

Eestis läbiviidud uuringutest selgub, et laste jutustamisoskuse tase on hea, kuid siiski esineb puudujääke, näiteks on lastel keeruline tuua jutustustes välja tegelaste emotsioone väljendavaid sõnu. Lisaks on varasemates uuringutes kasutatud erinevaid jutustamisoskuse toetamise viise, mis on andnud positiivseid tulemusi, kuid töö autorile teadaolevalt pole varem kasutatud digitaalset jutupliiatsit. Sellest lähtuvalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada, kas jutupliiatsi kasutamine õppetöös ja vabamängu ajal toetab 5-6aastaste laste jutustamisoskuse arengut. Eesmärgi saavutamiseks sõnastati kaks uurimisküsimust:

- 1) „Milline on 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse tase enne jutupliiatsi kasutamist?“
- 2) Mil määral muutub 5-6-aastaste laste jutustamisoskus kasutades jutupliiatsit?“.

3. Metoodika

Uuringu eesmärk oli välja selgitada, kas jutupliiatsi kasutamine õppetöös ja vabamängu ajal toetab 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arengut. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kombineeritud uurimisviisi. Kombineeritud viis kvalitatiivset uurimisviisist ja kvantitatiivsest uurimisviisist võimaldas autoril saada sisukamat ülevaadet uuritavast teemast: 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arengu toetamine jutupliiatsi abil.

3.1 Valim

Bakalaureusetöös kasutati eesmärgipärast valimit ehk autor valis välja uuritavad sõltuvalt töö eesmärgist (Rämmer, 2014). Valimisse valiti ainult 5-6-aastaseid lapsi. Lasteaiaga võeti ühendust suuliselt, kust saadi lastevanemate kontaktid, kes andsid nõusoleku osaleda oma lastel uurimuses. Rühmaruumis oli lastevanematele kiri, mis on välja toodud lisas 1, kus oli informatsioon uurimuse kohta ning sai kinnitada lapse osalemist uurimuses allkirjaga. Uuringus osalenute andmed on esitatud tabelis 1. Jutustustes osales kaksteist 5-6-aastast last, 7 tüdrukut ja 5 poissi ning nende nimed on asendatud pseudonüümidega (vt tabel 1).

Bakalaureusetöö uuringu läbiviimisel lähtuti eetikanõuetest (Eetikaveeb, sa.), et tagada uuritavate konfidentsiaalsus. Nii lastel kui ka lapsevanematel oli õigus loobuda uuringus osalemine. Lisaks anti lastevanematele teada, et uuringus saadud tulemusi kasutatakse ainult bakalaureusetöö jaoks ning laste nimede asemel kasutatakse pseudonüüme.

Tabel 1. Uuringus osalenute andmed

<i>Pseudonüüm</i>	Sugu	Vanus
<i>Laps1</i>	Tüdruk	5a 1 kuu
<i>Laps2</i>	Tüdruk	5a 5 kuud
<i>Laps3</i>	Poiss	5a 4 kuud
<i>Laps4</i>	Poiss	5a 11 kuud
<i>Laps5</i>	Tüdruk	6a 2 kuud
<i>Laps6</i>	Tüdruk	6a 1 kuu
<i>Laps7</i>	Poiss	5a 10 kuud
<i>Laps8</i>	Tüdruk	5a 8 kuud
<i>Laps9</i>	Poiss	6a 1 kuu
<i>Laps10</i>	Tüdruk	6a 3 kuud
<i>Laps11</i>	Tüdruk	5a 10 kuud
<i>Laps12</i>	Poiss	6a 2 kuud

3.2 Andmete kogumine

Andmekogumisel kasutati struktureerimata intervjuud. Struktureerimata intervjuu võimaldab küsida küsimusi, siis kui intervjuerija tunneb, et selleks on vajadust (Virkus, 2016).

Kõiki lapsi intervjueriti lasteaias eraldi ruumis õpetajatele ja vanematele sobival ajal ning selle jaoks planeeriti maksimaalselt 10 minutit. Lastevanemate ja laste käest küsiti luba intervjuude salvestamiseks ja anti teada, et lõputöös ei kasutata lapse nime, vaid pseudonüüme, et tagada konfidentsiaalsus.

Laste esimesed intervjuud, enne jutupliatsi kasutamist toimusid septembri alguses 2020 ning teised intervjuud, peale jutupliatsi kasutamist lasteaias, toimusid oktoobri alguses 2020. Enne esimest jutustust tutvustati lapsele raamatut ning mänguhiirt, keda oli näha ka raamatutes, et lapsed tunneksid ennast protsessi käigus mugavalt. Seejärel paluti lapsel jutustada mänguhiirele sellest, mis toimub pildi peal. Pärast esimest jutustust viisid nii lõputöö autor kui ka rühmaõpetajad jutupliatsiga tegevusi läbi nelja nädala jooksul, lisaks said lapsed kasutada seda ka vabamängu ajal. Pärast kuu möödumist paluti lastel uuesti jutustada sama pildi järgi.

3.3 Protseduur

Kogutud andmete töötlemiseks kasutati kombineeritud analüüsi – kvalitatiivset sisuanalüüsi ning kvantitatiivseid andmetöötlusprogramme Microsoft Excel ja RStudio keskkonnas (RStudio, 2020). Kvantitatiivse analüüsiga analüüsiti mõlema uurimisküsimuse „Milline on 5-6aastaste laste jutustamisoskuse tase?“ ja „Mil määral muutub 5-6-aastaste laste

jutustamisoskus kasutades jutupliiatsit?“ arvulisi tulemusi. Kvalitatiivselt analüüsitud andmed täiendasid mõlema uurimisküsimuse kvantitatiivseid tulemusi.

Intervjuudes kogutud andmed transkribeeriti võimalikult täpselt, kuulates helifaile ning hiljem kuulati need ka kursusekaaslase poolt üle, et tõsta töö usaldusväärsust. Intervjuudes tekkinud pikemad pausid märgiti sõnaga „vaikus“. Transkriptsioonid kirjutati kirjastiilis *Times New Roman*, kirja suurus oli 12, reavahe 1,5 ning kogupikkus oli 12 lehekülge. Andmetöötluskeskkonnas *QCAmap* analüüsiti transkribeeritud jutustusi ehk kodeeriti (Mayring, 2014). Väljavõtte kodeerimisest *QCAmap* keskkonnas on välja toodud lisas 2. Hiljem koondati moodustatud koodid sarnasuse alusel kategooriatesse. Kategoriseerides moodustus kaks kategooriat uurimisküsimusele „Milline on 5-6aastaste laste jutustamisoskuse tase?“ (Grammatika ja Tervik lugu) ja kaks kategooriat uurimisküsimusele „Mil määral muutub 5-6-aastaste laste jutustamisoskus kasutades jutupliiatsit?“ (Enne jutupliiatsi kasutamist ja Peale jutupliiatsi kasutamist).

Intervjuudes tekkinud arvulised väärtused (nt lausete arv, sõnade arv lausetes) analüüsiti kvantitatiivselt kasutades andmetöötlusprogramme Microsoft Excel ja statistikaprogrammi RStudio. Kvantitatiivsete andmete kirjeldamiseks kasutati koondkeskmisi, standardhälvet ning maksimaalseid ja minimaalseid väärtusi.

4. Tulemused

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada, kas jutupliiatsi kasutamine õppetöös ja vabamängu ajal toetab 5-6-aastaste laste jutustamiseoskuse arengut. Kogutud kvantitatiivsed andmed analüüsiti RStudio programmiga ning kvalitatiivseid andmeid analüüsiti *QCAmap* keskkonnas. Tulemuste illustreerimiseks on välja toodud RStudio programmi abil moodustatud tabelid ning lisaks on välja toodud näiteid intervjuudest, mis on esitatud kaldkirjas. Antud peatükis tuuakse välja uurimistulemused uurimisküsimuste kaupa.

4.1 Milline on 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse tase enne jutupliiatsi kasutamist?

Esimesele uurimisküsimusele „Milline on 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse tase enne jutupliiatsi kasutamist?“ tekkinud koodid jaotati kaheks kategooriaks: *Grammatika ja Tervik lugu*. Kategooria *Grammatika* alla tekkis kaks koodi. *Olevik ja Minevik*. Kategooria *Tervik lugu* alla tekkis seitse koodi: *Jutu algus*, *Jutu lõpp*, *Kirjeldav laad*, *Jutustav laad*, *Teksti/lausete sidusus*, *Kontekstisidused laused ning Tegelased*.

Uuringus osalenud lapsed kasutasid oma lausetes rohkem **olevikuvormi** kui **minevikuvormi**. Olevikuvormi kasutas 11 uuritavat ning ainult 1 uuritav kasutas oma jutustuses nii oleviku, kui ka minevikuvormi (vt tabel 2).

Laps11: „Andis talle plaastri ja tema andis talle raha. /.../ Ja siis paneb plaastrid siia peale.“

Laps8: „See arst aitab jätkut.“

Tabel 2. Laste jutustuste lausete vorm.

		N*
Jutustus	Olevikus	11
	Olevikus ja minevikus	1

Märkused: N*=12

Valdav osa uuritavatest lastest ei alustanud oma juttu sissejuhatava lausega, samuti ei lõpetatud ka oma jutustust kokkuvõtva teksti või lausega. Seitsmel uuritaval lapsel puudus jutustuses nii **algus** kui ka **lõpetav osa**. Neljal uuritaval oli olemas sissejuhatav algus aga puudus kokkuvõttev lõpp. Ainult ühel juhul oli jutustuses olemas kindel algus ja lõpp (vt tabel 3).

Laps9: „Sellel poisil läks see käsi katki ja see käsi katki, see jalg läks katki. Sest ta kukkus väga kõvasti tõukerattaga.“ (algus)

Laps9: „Võib-olla jooksis tema liiga kiiresti, kukkus tegelikult maha. Väga kõvasti. Kukkus langevarjuga alla. Aga jalad hakkasid vehklema ja said haiget... üks jalg, aga teine jäi terveks.“ (lõpp)

Tabel 3. Laste jutustuse laad ning jutustuse algus ja lõpp.

		N*
Jutustuse algus ja lõpp	On algus	4
	On algus ja lõpp	1
	Ei ole algust ega lõppu	7
Laad	Kirjeldav	8
	Jutustav	4

Märkused: N*=12

Uuritavate jutustused olid **kirjeldava** ja **jutustava** laadiga. Peamiselt kasutati jutustustes kirjeldavat laadi ning kirjeldavat laadi kasutas 8 last. Jutustavat laadi esines jutustustes vähem ning jutustavat laadi kasutas neli last. (vt tabel 3)

Laps5: „Siin on üks jalanõu ja teine jalanõu ja nõöbid. Ja siis on need sünnipäeva nagu need. Ja siin on mingi pilt ühest arstist. Ja siin on kiri ja nool. Ja siin on kaal ja mõõdulint.“ (kirjeldav)

Laps12: „Siin on väike koer ja inimene. Nad on arsti juures. Suures korteris. Arstid võivad neile süsti teha.“ (jutustav)

Uuringus osalenute jutustustes esines mitmeid sidusaid lauseid. Peamiselt kasutati **lausete sidusaks** muutmiseks järgnevaid sõnu: „ja/ja siis“, „et“, „aga“, „kui“, „miks“, „sest“, „kas“, „kuhu“. Kahel uuritaval ei olnud laused oma vahel seotud (vt tabel 4).

Laps3: „Siin on kindad. Käärid. Jänku. Eeee.. Tõukeratas. Poiss kukkus tõukerattaga.“

Laps10: „Arst ravib neid, sest nad on haiged.“

Tabel 4. Lausete seotus laste jutustustes.

		N*
Lausete seotus	Ja/ja siis	7
	Et	1
	aga/kui/miks	1
	Sest	2
	Kas	2
	Kuhu	1
	Laused pole omavahel seotud	2
Kontekstisidusad laused	0	1
	1	3
	2	4
	3	2
	4	1
	5	1

Märkused: N*=12

Kontekstisidusaid laused ehk ilma pildita arusaamatuid lauseid esines laste jutustustes null kuni viis lauset. Ainult ühel lapsel ei esinenud ühtegi kontekstisidusat lauset. Enim esines kaks kontekstisidusat lauset ja seda neljal uuritaval (vt tabel 4).

Laps4: „Arst, arst, haige, haige. Lõvi. Kommid. Kaal. Uks. Mõõdulint. Vaip. Nooled, nooled. Kõrred. Arsti kübar. Tõukeratas ja tool.“

Laps5: „Ja tema oli magama jäänud.“

Uuritavad peamiselt kutsusid jutustustest **tegelasi** tegelase nimetuse järgi (vt tabel 5). Näiteks kui pildil oli arst, siis kutsuti tegelast arstiks, kui jänes, siis kutsuti tegelast jänkuks. Kolm uuringus osalenud last kasutasid tegelaste puhul asesõnu (vt tabel 5). Näites kui pildil oli taaskord arst, kutsusite arsti „tema/ta“.

Laps11: „Siin teda kraaditakse ja tema lihtsalt seisab.“

Laps2: „Jänku. Arst ja jälle arst.“

Tabel 5. Tegelased laste jutustustes.

		N*
Tegelased	Asesõnadena	3
	Nimetab mitmeid tegelasi	9

Märkused: N*=12

Uurides uuritavate jutustustes esinevate sõnatüvede arvu selgus, et jutustustes kasutati keskmiselt 40 (ümardades) erinevat sõnatüve ($SD=20,38$)(vt tabel 6). Erinevate tüvedega sõnu kasutati jutustamisel kõige rohkem 98 sõna ja vähim oli 24 sõna. Lausete arv uuritavate jutustustes oli keskmiselt 11 (ümardades) sõna ($SD=4,69$)(vt tabel 6). Maksimaalne lausete arv jutustamisel oli 19 lauset ja minimaalne oli neli lauset.

Tabel 6. Laste jutustustes esinevate tüvede ja lausete arv

	N	Min	Max	M*	SD*
Tüvede arv	12	24	98	40,33	20,38
Lausete arv	12	4	19	10,83	4,69

Märkused: M* - koondkeskmine; SD* - standardhälve

Uurides 5-6-aastaste laste jutustamisel kasutatavaid sõnade arvu lausetes tekkis kolm jaotust: vähim sõnade arv lausetes (iga lapse puhul eraldi); suurim sõnade arv lausetes (iga lapse puhul eraldi); sõnade arv lausetes kokku (iga lapse puhul eraldi). Vähim sõnade arv lausetes oli keskmiselt kolm (ümardades) sõna ($SD=0,83$)(vt tabel 7). Vähima sõnade arvuga lausetes moodustati pikim lause nelja sõnaga ja lühem kahe sõnaga. Suurim sõnade arv lausetes oli keskmiselt 10 (ümardades) ($SD=2,98$)(vt tabel 7). Suurima sõnade arvuga lausetes moodustati pikim lause 15 sõnaga ja lühem kuue sõnaga. Sõnade arv terves jutustuses oli lastel keskmiselt 69 (ümardades) ($SD=34,79$) sõna (vt tabel 7). Maksimaalselt kasutati jutustuses 150 sõna ja minimaalselt kasutati jutustustes 30 sõna.

Tabel 7. Laste jutustustes esinevate sõnade arv

	N	Min	Max	M*	SD*
Vähim sõnade arv lausetes	12	2	4	2,83	0,83
Suurim sõnade arv lausetes	12	6	15	9,83	2,98
Sõnade arv terves jutustuses	12	30	150	68,67	34,79

Märkused: M* - koondkeskmine; SD* - standardhälve

Esimese uurimisküsimuse tulemuste põhjal võib öelda, et jutustamine toimus enamjaolt olevikuvormis, kuid üks laps jutustas nii oleviku- kui ka minevikuvormi kasutades. Lapsed kasutasid jutustustes peamiselt kirjeldavat laadi, vaid nelja juhul kasutati jutustavat laadi. Laste jutustustel puudus selge algus ja lõpp. Ainult ühel lapsel oli jutustusel selge algus

ja lõpp olemas. Kontekstisidusaid ehk pildita arusaamatuid lauseid esines 26 korda. Lausete sidumiseks kasutati peamiselt sõnu „Ja“ ja „Ja siis“. Tegelasi kutsuti peamiselt nende nimetuse järgi aga esines ka asesõnade kasutamist tegelaste nimetuse asemel. Jutustustes kasutati keskmiselt 40 erinevat sõnatüve ja jutustused koosnesid keskmiselt 11 lausest. Vähim sõnade arv jutustustes oli keskmiselt kolm sõna, suurim sõnade arv jutustustes oli keskmiselt 10 sõna ning sõnade arv terves jutustuses oli keskmiselt 69 sõna.

4.2 Mil määral muutub 5-6-aastaste laste jutustamisoskus pärast jutupliiatsi kasutamist?

Teisele uurimisküsimusele „Mil määral muutub 5-6-aastaste laste jutustamisoskus pärast jutupliiatsi kasutamist?“ tekkinud koodid jaotati kaheks kategooriaks: *Enne jutupliiatsi kasutamist* ja *Peale jutupliiatsi kasutamist*. Kategooria Enne jutupliiatsit alla tekkis viis koodi: *Küsimused 1, Kirjeldav, Sõnade kordused, Teemaväline jutt, Teksti pikkus 1*. Kategooria Peale jutupliiatsi kasutamist alla tekkis neli koodi: *Jutustav, Teksti pikkus 2, Küsimused 2, Kokkuvõtlikum tekst*.

Uuritavate jutustuses esines enne jutupliiatsi kasutamist (õppetegevustes ja vabamängu ajal) rohkem **küsimusi**, selle kohta mis või kes on pildil. Uuritavad ei teadnud, mis esemed need on, või kes on see tegelane pildil. Samuti esines enne jutupliiatsi kasutamist **teemaväliseid repliike** lapse enda elust. Näiteks kui laps nägi pildil hambaarsti, siis meenus talle, kuidas tema hambaarsti juures käis ja lisas selle repliigi oma jutustusse. Peale jutupliiatsi kasutamist esines ühel lapses üks küsimus ja rohkem küsimusi ja teemaväliseid repliike jutustustes ei esinenud.

Laps1: „*Ma magasin ka hambaarsti juures. /.../ Mul on maasikad kodus ja vaarikad.*“ (enne jutupliiatsit)

Laps2: „*Mis need on?*“ (enne jutupliiatsit)

Laps1: „*Mis see on?*“ (peale jutupliiatsit)

Uuringus osalenud laste jutustuse laad muutus peale jutupliiatsi kasutamist rohkem **jutustavaks**. **Kirjeldav** laad vähenes esimesega võrreldes viie võrra ning jutustav laad suurenes kahe võrra (vt tabel 8). Lisaks tuli juurde kirjeldava ja jutustava laadi korruga kasutamine ja seda kolme lapse puhul. Võrreldes esimese jutustamisega vähenes olevikuvormi kasutamine kolme võrra ning minevikuvormi kasutus suurenes kolme võrra. Jutustuse alguse olemasolu suurenes pärast jutupliiatsi kasutusele võttu kolme võrra ning jutustusi, millel puudus nii algus kui ka lõpp vähenes kolme võrra. Jutustusi, millel oli olemas

nii algus kui ka lõpp jäi samaks ehk ainult ühel uuritaval oli nii algus kui lõpp jutustuses olemas (vt tabel 8).

Tabel 8. Jutustuste laad, vorm, algus ja lõpp: esimese ja teise jutustuse võrdlus.

		N1*	N2*
Laad	Kirjeldav	8	3
	Jutustav	4	6
	Kirjeldav ja jutustav	0	3
Jutustus	Olevikus	11	8
	Olevikus ja minevikus	1	4
Jutustuse algus ja lõpp	On algus	4	7
	On algus ja lõpp	1	1
	Ei ole algust ega lõppu	7	4

Märkused: N1*=N1*=12

Uurides jutustustes leiduvaid kontekstisidusaid lauseid ja lausete seotus selgus, et esimesel korral jutustades esines kontekstisidusaid lauseid kuue võrra rohkem kui teisel korral jutustades (vt tabel 9). Lausete sidumiseks kasutati esimese jutustuses rohkem erinevaid sidesõnu, kui teises jutustamises. Esimese jutustuses kasutati sõnu „kas“, „kuhu“, „kui“ ja „miks“, mida teises jutustuses lausete sidumiseks ei kasutatud. Enim kasutati mõlemas jutustustes lausete sidumiseks sõna „ja/ja siis“ (vt tabel 9).

Tabel 9. Jutustuste kontekstisidusad laused ja lausete seotus: esimese ja teise jutustuse võrdlus.

Mitu lauset oli kontekstisidusad		N1*	N2*
Kontekstisidusad laused	0	1	3
	1	3	4
	2	4	0
	3	2	4
	4	1	1
	5	1	0
	KOKKU	26	20
Lausete seotus	Ja/ja siis	7	8
	Et	1	1
	Aga	1	1
	Kui	1	0
	Miks	1	0
	Sest	2	3
	Kas	2	0
	Kuhu	1	0
	Laused pole omavahel seotud	2	1
	KOKKU	18	14

Märkused: N1*=N1*=12

Uuringus selgus, et esimeses jutustuses kasutasid lapsed rohkem erinevaid tüvesid (enim esines 20-61 erinevat tüve¹), kui teises jutustuses (enim esines 23-50 erinevat tüve) (vt tabel 10). Lausete arv oli esimese jutustuses veidi suurem (enim esines 6-16 lauset) kui teises jutustuses (enim esines 6-14) (vt tabel 10), sest jutustused muutusid **kokkuvõtlikumaks**.

Laps 9 (esimene jutustus): „Siin on arst ja ta taga on üks uks ja üks mees istub temaga. Jänku kõrval on, ma ei tea, mis ta nimi on, aga rohelisega. Ja üks arst hakkab ravima seda looma. Ja siis ongi lihtsalt tähed seal. Sellel poisil läks see käsi katki ja see käsi katki, see jalg läks katki. Sest ta kukkus väga kõvasti tõukerattaga. Siin jäid kolm looma magama ja ei saanud üles ärgata. Haiglas on nad ja siis arstid äratavad nad üles. Need on hoopis poisi kaisukad. Ta hakkas kaisukaid ravima. Kaisukaloomad on neil elusolendid. Lõvi, jänku ja kobras. Selle nad panevad nii kauaks suhu, kui saavad teada palju haigust on. Ma ei saa aru, miks tema magab. Äkki tema on loomaarst ja tema ootab, millal saaks minna. Võib-olla jooksis tema liiga kiiresti, kukkus tegelikult maha. Väga kõvasti. Kukkus langevarjuga alla. Aga jalad hakkasid vehklema ja said haiget... üks jalg, aga teine jäi terveks.“

Laps 9 (teine jutustus): „See on Padjake. See on kobras. See on jänku. Tiiger. See on Sokike ja see on Kinnas. Loomad on haiged. Üks inimene sai vigastada, sest tal on jalg kipsis ja käed. Ainult üks jalg ei ole. Siin on arsti pilt. Loomad on siin, sest nad on haiged. Arst annab plaastreid kätele ja jalale. Poiss kukkus võib-olla taevast alla ja sai kipsid. Aga üks jalg jäi püsti. Padjake magab. Sokike ravib loomi.“

Tabel 10. Laste jutustustes esinevate tüvede ja lausete arv: esimese ja teise jutustuse võrdlus

	N	Min	Max	M*	SD*
Tüvede arv 1.jutustuses	12	24	98	40.33	20.38
Tüvede arv 2.jutustuses	12	19	60	36.42	13,69
Lausete arv 1. jutustuses	12	4	19	10,83	4,69
Lausete arv 2. jutustuses	12	3	14	10,17	3,81

Märkused: M* - koondkeskmise; SD* - standardhälve

Uurides laste jutustustes sõnade arvu selgus, et vähim sõnade arv jutustuses jäi samale tasemele ehk miinimum oli mõlemal kaks lauset ja maksimum neli (esimeses jutustuses) ja viis (teises jutustuses) (vt tabel 11). Samuti ei esinenud suurt erinevust suurima sõnade arvudega lausetes, miinimum arv erines ühe võrra ja maksimum arv erines kahe võrra. Sõnade arv lausetes kokku oli aga esimeses jutustuses suurem (enim kasutati 34 – 103 sõna) kui teises

¹ Vahemik saadud hajuvuse järgi ümber keskmise: $(M^* - SD^*) - (M^* + SD^*)$

jutustuses (enim kasutati 37 – 93 sõna). See-eest esines esimeses jutustuse rohkem **sõnade kordusi**.

Laps 4: „*Arst vaatas, et.. vaatas /.../. Arst, arst, haige, haige /.../. Nooled, nooled.*“

Laps 2: „*Kips peal...Kips on peal sellepärast, et ta kukkus.*“

Tabel 11. Laste jutustustes esinevate sõnade arv: esimese ja teise jutustuse võrdlus

	N	Min	Max	M*	SD*
Vähim sõnade arv lausetes 1.jutustuses	12	2	4	2,83	0,83
Vähim sõnade arv lausetes 2.jutustuses	12	2	5	3,33	0,98
Suurim sõnade arv lausetes 1.jutustus	12	6	15	9,83	2,98
Suurim sõnade arv lausetes 2.jutustus	12	5	17	9,42	3,18
Sõnade arv lausetes kokku 1.jutustus	12	30	150	68,67	34,79
Sõnade arv lausetes kokku 2.jutustus	12	22	110	64,5	28,57

Märkused: M* - koondkeskmine; SD* - standardhälve

Jutustustes olevad tegelased olid esimeses jutustuses nii asesõnadena kui nimetusena (arst, jännes), kuid teises jutustuses asesõnadega tegelasi enam ei esinenud. Teises jutustuses kasutati tegelaste nimetamisel ainult nende nimetusi (arst, poiss) (vt tabel 12).

Tabel 12. Tegelased laste jutustustes: esimese ja teise jutustuse võrdlus.

		N1*	N2*
Tegelased	Asesõnadena	3	0
	Nimetab mitmeid tegelasi	9	12

Märkused: N1* = N2* = 12

Teise uurimisküsimuse tulemustest selgus, et olulisi kvantitatiivseid erinevusi kahe jutustuskorra vahel ei olnud, ent oli mõningaid kvalitatiivseid muudatusi: jutustamine muutus rohkem jutustavaks ning kasutati rohkem minevikuvormi. Edasi arenes ka loo struktuur, teisel korral oli mitmel lapse jutustuses olemas selge algus, kuid lõpp puudus. Kontekstisidusaid ehk pildita arusaamatuid lauseid esines 6 võrra vähem kui esimeses jutustuses. Lausete sidumiseks kasutati mõlemas jutustuses peamiselt sõnu „Ja“ ja „Ja siis“, kuid esimeses jutustuses kasutati rohkem erinevaid sidesõnu, teises aga juba nimetusi/ pärisnimesid. Jutustustuste

sõnatüvede ja lausete arv ei muutunud peale jutupliiatsi kasutamist märkimisväärselt. Samuti ei muutunud vähim sõnade arv jutustustes ja suurim sõnade arv jutustustes. See-eest aga esines esimeses jutus rohkem sõnu kui teises jutus.

5. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kas jutupliiatsi kasutamine õppetöös ja vabamängu ajal toetab 5-6-aastaste laste jutustamiseoskuse arengut. Järgnevas peatükis arutatakse olulisemate uurimistulemuste üle. Lisaks tuuakse välja uurimistöö piirangud, praktiline väärtus ning edasised uurimisvõimalused.

Esimene uurimisküsimus oli „Milline on 5-6-aastaste laste jutustamisoskuse tase enne jutupliiatsi kasutamist?“. Uuringu tulemusena selgus, et laste jutustustes esineb puudujääke jutustuse sisukomponentides. Antud uurimisküsimuse puhul puudus laste jutustustes kindel algus ja lõpp. Sarnasele tulemusele jõudis ka Kütt (2018), kes tõi oma uuringus välja, et lastel on keeruline alustada aja või koha nimetusega. Silla (2013) ja Vreimanni (2016) poolt läbiviidud uurigutest selgus aga, et laste jutustustes olid olemas kõik jutustuse sisukomponendid (algus, keskosa, lõpp). Lõputöö autori poolt läbiviidud uuringus oli ainult ühel lapsel olemas kindel algus ja lõpp. Erinevus võib tuleneda sellest, et Sild (2013) kasutas oma uurimistöös vahendatud jutustusi ning see tõttu oli lastele jutustuse struktuur juba varasemalt ette antud. Jutustuse struktuur on miski, mis areneb koos jutustamiskogemusega (Rahiem *et al.*, 2016; Pinto, Tarchi, & Gamannossi, 2018).

Hallap ja Padrik (2008) on välja toonud, et viie-aastaste laste jutustused koosnevad peamiselt 3-5 lausest. Hallapile ja Padrikule (2008) sarnasele tulemusele jõudis ka Teiter (2010), kes leidis, et laste vahendamata jutustustes oli keskmiselt 5,9 lauset. Antud lõputöö uuringus osalenute laste jutustused koosnesid aga keskmiselt 11 lausest. Lausete rohkus jutustuses võis tuleneda sellest, et lapsed kasutasid jutustustes peamiselt kirjeldavat laadi ehk kirjeldasid, mis pildi peal on – nimetasid erinevaid tegelasi, nende omadusi ja seda, mis hetkel toimub.

Laste jutustused olid valdavalt olevikuvormis. Lausete sidumiseks kasutasid uuringus osalenud lapsed enamasti „ja“ ning „ja siis“. Hallapi ja Padriku (2008) järgi kasutavad nelja-aastased lapsed lausete sidumiseks sõnu „ja“, „ja siis“. Ka Teiter (2010) leidis oma uuringus, et lausete sidumiseks kasutasid 5-aastased lapsed rohkem „ja“ ning 6-aastased lapsed „ja siis“.

Teine uurimisküsimus oli „Mil määral muutub 5-6-aastaste laste jutustamisoskus pärast jutupliiatsi kasutamist?“. Uuringu tulemusena selgus, et laste jutustamine muutus rohkem jutustavaks ning kasutati rohkem oleviku- ja minevikuvormi koos. Algselt jutustabki

laps sellest mis toimub antud hetkel ning hiljem hakkab ta jutustama sellest, mis on juba toimunud (Hallap & Padrik, 2008; Marjanovic-Umek *et al.*, 2002). Pärast jutupliiatsi kasutamist ilmnes võrreldes esimese jutustamisega mitmel lapse selge algus, kuid lõpp jätkuvalt puudus. Seda võib seostada ka jutupliiatsi kasutamisega, sest Näpsude sarja puhul pakub jutupliiats näiteid erinevatest lugudest ja nende struktuurist.

Lausete sidumiseks kasutati taaskord peamiselt sõnu „ja“ ning „ja siis“, kuid esimeses jutustuses kasutati rohkem erinevaid sidesõnu. Nagu varasemalt on kirjutatud jõudis Teiter (2010) oma uuringus tulemusele, et lapsed kasutavad oma jutustuses peamiselt sidesõnadena „ja“ ja „ning“. Vähem esines jutustustes teisi sidesõnu, näiteks „sellepärast et“, „sest et“, „kuni“ ning küsivaid sidesõnu. Tegelas kutsuti teises jutustuses rohkem nende nimede järgi, esines ka asesõnu, kuid esimeses jutustuses nimetati tegelasi peamiselt ainult asesõnadega. Samale tulemusele jõudis ka Sild (2013), ta tõi oma uuringus välja, et lapsed kasutasid peamsielt asesõnu (ta, nad) ning üldistavaid sõnu (näiteks lapsed). Lõputöö autori poolt läbiviidud uuringus võis olla asesõnade osakaal seetõttu suur, sest pilt, mille järgi lapsed jutustasid, oli neile võõras.

Jutustustuste sõnatüvede ja lausete arv ei muutunud peale jutupliiatsi kasutamist märkimisväärselt. Samuti ei muutunud vähim sõnade arv jutustustes ja suurim sõnade arv jutustustes. See-eest aga esines esimeses jutus rohkem sõnu kui teises jutus. Sarnane tulemus selgus ka Vreimanni (2016) uuringust, et pärast nelja nädalat ei muutunud sõnade arv lausetes. Antud uuringus oli esimese jutustuse lausete keskmine sõnade arv 5,45 sõna ning teise jutustamise keskmine sõnade arv oli 5,93.

Kontekstisidusaid ehk pildita arusaamatuid lauseid esines teises jutustuses vähem kui esimeses jutustuses. Kuna kontekstisidusaid lauseid pole töö autorile teadaolevalt varasemalt uuritud, ei saa võrrelda tulemusi teiste uuringutega.

Kokkuvõtteks võib öelda, et jutupliiatsi kasutamine õppetöös ning vabamängu ajal toetas mõningal määral jutustamisoskuse arengut – kvantitatiivseid muudatusi ei olnud, ent arenes edasi loo struktuuri mõistmine (mitme lapse loole tuli juurde algus), lisandus minevikuvormi kasutamine, lisaks kirjeldamisele kasutas suurem hulk lapsi ka jutustavat laadi ning lood muutusid. kontekstist sõltumatumaks. . Samas on leidnud erinevad autorid (Ratnasari, 2020; Vreimann, 2016), et erinevad jutustamisoskust toetavad tegevused on andnud statistiliselt märkimisväärsed tulemusi positiivses suunas.

5.1 Uurimistöö piirangud, praktiline väärtus ja edasised uurimisvõimalused

Uurimistöö piiranguks on väike valim, mistõttu ei saa uurimistulemuste kohta teha üldistusi. Uuringust puudus kontrollgrupp, mida polnud võimalik moodustada väikese valimi tõttu. Samuti võib piiranguks pidada asjaolu, et töö autor oli laste jaoks võõras, mis võis mõjutada laste jutustamis julgust ja seega mõjutada saadud tulemusi. Edaspidiseks uurimiseks soovitab autor valida suurema valimi ning erinevaid lasteaedasi üle Eesti. Lisaks võiks olla uurimisaeg pikem kui üks kuu ning intervjuerijaks võiks olla lastele tuttav täiskasvanu.

Töö praktiliseks väärtuseks võib pidada seda, et uuringus kasutati laste jutustamisoskuse uurimiseks digivahendit jutupliiatsit. Autorile teadaolevalt pole varem Eestis läbiviidud uuringut, mis keskendus laste jutustamisoskuse arengu uurimisele kasutades selleks jutupliiatsit.

Tänu sõnad

Töö autor tänab lapsi, kes olid nõus uuringus osalema ning jutustasid toredaid jutte. Samuti tänab autor juhendajat Maria Jürimäed, kes oli alati toeks. Suur tänu ka kursusekaaslasele, kes oli abiks nii nõu kui jõuga ning perele, kes innustasid lõputööd kirjutama.

Autorsuse kinnitus

Autorsuse kinnitus Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Laura Tukk

/allkirjastatud digitaalselt/

06.01.2021

Kasutatud kirjandus

- Altman, C., Fichman, S., Voloskovich, A., Armon-Lotem, S., & Waltersa, J. (2017). Story grammar elements and causal relations in the narratives of Russian-Hebrew bilingual children with SLI and typical language. *Journal of Communication Disorders*, 69, 72–93.
- Breit-Smith, A., van Kleeck, A., Prendeville, J.-A., & Pan, W. (2016). Preschool children's exposure to story grammar elements during parent–child book reading. *Journal of Research in Reading*, 40(4), 345–364.
- Carmioli, A., Kelly, K., Ocular, G., Ríos-Reyes, M., González-Chaves, M., & Plascencia, J. (2019). Talking about Past Experiences in Two Cultural Contexts: Children's Narrative Structure and Maternal Elaboration in Dyads from Costa Rica and the United States. *Early Education and Development*, 31(2), 253–268.
- Carmioli, A., Matthews, D., & Rodríguez-Villagra, O. (2017). How children learn to produce appropriate referring expressions in narratives: the role of clarification requests and modeling. *Journal of Child Language*, 45(3), 736–752.
- Eetikaveeb (s.a.). Teadustöö eetika. Külastatud aadressil <https://www.eetika.ee/et/teaduseetika/teadustoo>
- Fekonja-Peklaj, U., Marjanovič-Umek, L., & Kranjc, S. (2010). Children's storytelling: the effect of preschool and family environment. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(1), 55–73.
- Hallap, M., & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karlep, K. (2003). *Kõnearendus. Emakeele abiõpe II*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Koolme, K. (2016). *Arvustus: Eesti jutupliiats on nii haarav, et meelitab lapsed ekraanide tagant ära*. Külastatud aadressil <https://kuvar.ee/arvustus/dilexy-jutupliiats/>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). *RT I 2008, 23, 152* Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>.
- Kütt, A. (2018). MAIN-testi kasutamine eesti laste jutustamisoskuse hindamiseks. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 14, 95–115.

- Leskari, I. (2018). Developing Wordless Picture Book to Improve the Storytelling Ability of 5 to 6 Years Old Children. *Jurnal Cakrawala Pendidikan*, 37(1), 30–41.
- Lindgren, J. (2018). *Developing narrative competence: Swedish, Swedish-German and Swedish-Turkish children aged 4–6*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Lõugas, H. (2016). *Jutupliiats näeb välja lihtne, aga läheb sihtgrupile jube hästi peale*. Külastatud aadressil <https://digi.geenius.ee/test/jutupliiats-naeb-valja-lihtne-aga-laheb-sihtgrupile-jube-hasti-peale/>
- Marjanovic-Umek, L., Kanjc, S., & Fekonja, U. (2002). *Developmental Levels of the Child's Storytelling*. Lefkosia: Annual Meeting of the European Early Childhood Education Research Association.
- Mayring, (2014). *Qualitative content analysis. Theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Külastatud aadressil <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssor-395173>
- Maureen, I. Y., van der Meij, H., & de Jong, T. (2018). Supporting Literacy and Digital Literacy Development in Early Childhood Education Using Storytelling Activities. *International Journal of Early Childhood*, 50(3), 371–389.
- Molina, E., Pushparatnam, A., Rimm-Kaufman, S., & Wong, K.-Y. (2018). Evidence-Based Teaching: Effective Teaching Practices in Primary School Classrooms. *Policy Research Working Papers*(8656).
- Mäkinen, L., Loukusa, S., Nieminen, L., Leinonen, E., & Kunnari, S. (2013). The development of narrative productivity, syntactic complexity, referential cohesion and event content in four- to eight-year-old Finnish children. *First language*, 34(1), 24–42.
- Ok, M., & Rao, K. (2017). Using a Digital Pen to Support Secondary Students With Learning Disabilities. *Intervention in School and Clinic*, 53(1), 36–43.
- Pinto, G., Tarchi, C., & Accorti Gamannossi, B. (2018). Kindergarteners' Narrative Competence Across Tasks and Time. *The Journal of Genetic Psychology*, 179(3), 143–155.
- Puidet, T. (2008). Sidusa kõne areng. *Haridus*(1-2), 21–23.

- Rahiem, M. D., Abdullah, N., & Krauss, S. (2016). Kindergarten Teachers and Moral Education for Young Children: Why Do Narratives Matter? *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 58, 301–306.
- Ratnasari, E. M. (2020). The Influence of Picture Book to the Storytelling skill of Preschool Children. *Indonesian Journal of Early Childhood Education Studies*, 9(1), 8-12.
- RStudio Team (2020). RStudio: Integrated Development for R. RStudio, PBC, Boston, MA. Külastatud aadressil <http://www.rstudio.com/>
- Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. Külastatud aadressil: <http://samm.ut.ee/valimid>.
- Schwartz, M. (2014). The impact of the First Language First model on vocabulary development among preschool bilingual children. *Reading and Writing*, 27(4), 709–732.
- Sild, K. (2013). *5-aastaste eakohase arenguga laste vahendatud tekstiloomed*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Soodla, P., Kikas, E., Pajusalu, R., Adamka, A., & Parm, S. (2010). Vahendamata ja vahendatud narratiiv laste kõnearengu hindamisel. *Eesti rakenduslingvistika ühingu aastaraamat*, 6, 277–296.
- Tan, C.-C., Chen, C.-M., & Lee, H.-M. (2019). Effectiveness of a digital pen-based learning system with a reward mechanism to improve learners' metacognitive strategies in listening. *Computer Assisted Language Learning*, 33(7), 785–810.
- Teiter, T. (2010). *5-6-aastaste laste vahendatud ja vahendamata jutustuste mikrostruktuur*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Tsimpli, I., Peristeri, E., & Andreou, M. (2016). Narrative production in monolingual and bilingual children with specific language impairment. *Applied Psycholinguistics*(37), 195–206.
- Vandewalle, E., Boets, B., Boons, T., Ghesquière, P., & Zinkae, I. (2012). Oral language and narrative skills in children with specific language impairment with and without literacy delay: A three-year longitudinal study. *Research in Developmental Disabilities*, 33(6), 1857–1870.
- Virkus, S. (2016). *Intervjuu liigid*. Külastatud aadressil

https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/intervjuu_liigid.html

Vreimann, T. (2016). *5-6-aastaste laste ju tustamisoskuse arendamine muinasjuttude abil*.

Tartu Ülikool. Publitseerimata bakalaureusetöö.

Wati, R., Hasan, B., & Sudirman, S. (2017). The Use of Story Grammar Strategy in Improving Students' Reading Comprehension of Narrative Text at Third Grade of SMP Al-Huda Jatiagung. *UNILA Journal of English Teaching*, 6(6).

LISA 1. Kiri lastevanematele

Lugupeetud lapsevanem

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava 3. aasta üliõpilane Laura Tukk. Soovin uurida 5-6-aastaste laste jutustamisoskust ja selle arengut digitaalse Jutupliiatsiga tegeldes.

Uuringu andmeid kogun laste märgulise testimisega, mis võtab aega 5-10 minutit. Testi tehakse kaks korda, ühekuulise vahega. Esimene testimine toimub septembri alguses, teine oktoobri alguses. Saadud andmed on konfidentsiaalsed ning neid kasutatakse ainult lõputöö valmimiseks.

Olen väga tänulik, kui lubate oma lapsel uuringus osaleda ning kinnitate seda oma allkirjaga allolevas tabelis.

Kui Teil tekib küsimusi, võite minuga ühendust võtta meili teel.

Laura Tukk
lauratukk@gmail.com

[illegible]

LISA 2. Väljavõte kodeerimisest QCMap keskkonnas

L1 (1_2).txt

ESIMENE JUTUSTUS

L1: Siin on muru. Aa ja siis... See on hambaarst.

MINA: Mhm.

(L1: Ma käisin eelmine kord hambaarsti juures.)

MINA: Mhm. Jutusta mulle palun, mis seal pildi peal toimub.

L1: Et ta tahab.. Mis ta teeb siin? Ta vaatab hambaauke.

MINA: Mhm.

L1: Tema magab. (Ma magasin ka hambaarsti juures.) Ja siis hambaarst ütleb: „aaa“. Mis siin... Mis siin on?

MINA: Mis sa arvad, mis see olla võib?

L1: Muru. See on vaip. See on arst.

(vaikus)

MINA: Jutusta mulle veel selle pildi kohta.

L1: Teevad... Näe süst käes. Ja siis tema- tema teeb talle süsti. Ja siis tema vaatab hambaauke. Ja siis.. arbuus. (Mul on maasikad kodus ja vaarikad.) Ja sellega saab pikkust mõõta. Näe, see on ka pikkune.

TEINE JUTUSTUS

L1: Mis see on?

MINA: See on üks tegelane. Jutusta mulle ja hiirekesele, mis siin pildi peal toimub.

L1: See on Padjake. Poisil on jala peal kips. Kui su jalg on verine, siis pannakse. (Kui minu issi sai kuskile haiget, siis talle pandi kips.) See poiss tõukerattaga kihutas ja siis kukkus. Arst paneb poisile plaastri.... Sellega saab jalgu vaadata ja sellega pikkust.

MINA: Mhm. (vaikus) Jutusta mulle veel selle pildi kohta.

L1: See on Sokike. See on Padjake. Sokike magab ja tema vaatab kraadiklaasiga palavikku. (Ma rohkem ei oska midagi.)

RQ2-3

RQ2-2

RQ2-1

RQ2-4

RQ2-5

RQ2-6

RQ2-3

RQ2-8

RQ2-4

RQ2-1

RQ2-8

RQ2-7

teemaväline jutt

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Laura Tukk,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „5-6-aastaste laste jutustamisoskuse arengu toetamine jutupliatsi abil“, mille juhendaja on Maria Jürimäe, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Laura Tukk

06.01.2021